

6. Детюк А.М. Правоохоронні органи, як суб'єкти системи забезпечення економічної безпеки України / А.М. Детюк // Підприємство, господарство і право. – 2009. – № 12 (168). – С. 33–37.
7. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 2–3. – Ст. 12.
8. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
9. Про утворення територіального органу «Національної поліції»: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.10.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248564262>.
10. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 353.
11. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
12. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

ТОРЯНИК В. М.,

доктор політичних наук, завідувач
кафедри загально-правових дисциплін
(Дніпропетровський гуманітарний
університет)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ. РОЛЬ ЗМІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ

Розглянуто зміст поняття «інформаційна безпека». Висвітлена та систематизована нормативно-правова база, яка гарантує інформаційну безпеку України. Досліджено роль ЗМІ в системі інформаційної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, інформація, інформаційний простір, інформаційна безпека, суверенітет.

Рассмотрено содержание понятия «информационная безопасность». Освещена и систематизирована нормативно-правовая база, которая гарантирует информационную безопасность Украины. Исследована роль СМИ в системе информационной безопасности.

Ключевые слова: национальная безопасность, информация, информационное пространство, информационная безопасность, суверенитет.

Considered maintenance of concept «informative safety». Lighted up and systematized normatively-legal base that guarantees informative safety of Ukraine. The role of MASS-MEDIA is investigational in system of informative safety.

Key words: national safety, information, informative space, informative safety, sovereignty.

Вступ. Інформаційний простір, інформаційні ресурси, інформаційні інфраструктура та інформаційні технології значною мірою впливають на рівень і темпи соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку.

Від обсягу, швидкості та якості обробки інформації значною мірою залежить ефективність управлінських рішень, зростає значення методів управління з використанням інформаційних технологій соціальними та економічними процесами, фінансовими і товарними потоками, аналізу та прогнозування розвитку внутрішнього і зовнішніх ринків. Використання інформаційних технологій визначає структуру і якість озброєнь, необхідний рівень їх достатності, ефективність дій збройних сил. Спроможність ідентифікувати науково-технічні та екологічні проблеми, здійснювати моніторинг їх розвитку і прогнозування наслідків безпосередньо залежать від ефективності використовуваної інформаційної інфраструктури.

За умов глобальної інтеграції та жорстокої міжнародної конкуренції головною ареною зіткнень і боротьби різновекторних національних інтересів держав стає інформаційний простір. Сучасні інформаційні технології дають змогу державам реалізувати власні інтереси без застосування воєнної сили, послабити або завдати значної шкоди безпеці конкурентної держави. Яка не має дієвої системи захисту від негативних інформаційних впливів.

За сучасних умов інформаційна складова набуває дедалі більшої ваги і стає одним із найважливіших елементів забезпечення національної безпеки.

У зв'язку з цим уважного ставлення дослідників потребує питання додаткового з'ясування поняття «інформаційна безпека», визначення її нормативно-правової бази, а також роль ЗМІ у системі інформаційної безпеки, що й обумовлює актуальність дослідження.

Теоретичним підґрунтям проведеного дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Б. Кормича, І. Громика, Т. Саханчук, О. Зінов'єва, Ж. Бодрієра, А. Моля, Е. Сміт та ін.

Постановка завдання. Мета дослідження – з'ясувати зміст поняття «інформаційна безпека», висвітлити та систематизувати нормативно-правову базу, яка гарантує інформаційну безпеку України, дослідити роль ЗМІ у системі інформаційної безпеки.

Результати дослідження. Суверенітет держави нерозривно пов'язаний із інформаційним суверенітетом. Інформаційний суверенітет, на думку дослідників, виступає володінням і розпорядженням національними інформаційними ресурсами, які включають всю належну державі інформаційну інфраструктуру, інформацію незалежно від змісту, форми, часу і місця її створення, і забезпечується виключним правом держави на формування і здійснення національної інформаційної політики, власності на інформаційні ресурси, сформовані за державний кошт, створення національних систем інформації, встановлення режиму доступу інших держав до інформаційних ресурсів України [3, с. 10].

Інформація, як одна з трьох основних (поряд із матерією та енергією) субстанцій, що утворюють природний світ, у якому живе людина, характеризується так: по-перше, на емпіричному рівні вона розглядається не взагалі, а тільки стосовно певної системи (людини, окремого суспільства), по-друге, інформація – це те, що змінює, трансформує систему. Інформація (від лат. *information* – роз'яснення) – документовані або публічно оголошені повідомлення, відомості про події та явища у світі, суспільстві, державі, які людина сприймає безпосередньо або за допомогою спеціальних пристроїв, зокрема через мережі мовлення та зв'язку, пресу. Відповідно до чинного законодавства інформація може бути відкритою та з обмеженим доступом (конфіденційна і таємна).

Інформаційне суспільство, як своєрідний суспільний організм, що формується нині в багатьох розвинених країнах і в основі якого лежить раціональне використання інформатики та інформації в усіх основних сферах життя. Це суспільство постіндустріального типу з характерно вираженою роллю в його функціонування інформації, інформаційних структур і технологій, як управлінських механізмів.

Створення глобальної інформаційно-комунікативної мережі, як вважає британський дослідник Ентоні Сміт, є «становим хребтом сучасної цивілізації». Саме вона породила фе-

номен інформаційного суспільства, вимагає постійних зусиль, спрямованих на подолання своєрідного «інформаційного синдрому», пов'язаного з такими явищами, як:

- диференціація суспільства, що тягне за собою необхідність розвитку діалогу між управлінським апаратом і підлеглими;
- небезпека виникнення інфократії (влади власників інформації);
- суперечність між універсальними завданнями демократії і потребами розвитку традиційного суспільства;
- труднощі подолання демократичними засобами монополії на інформацію, забезпечення контролю суспільства за діяльністю засобів масової інформації і формування відповідного законодавства.

Інформаційна безпека, за визначенням Б.А. Кормича, виступає як захищеність встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі, що забезпечують гарантовані Конституцією умови існування і розвитку людини, всього суспільства та держави.

«Інформаційна безпека України, – на думку Громика І., Саханчук Т., – це захищеність державних інтересів, за якої забезпечується запобігання, виявлення і нейтралізація внутрішніх та зовнішніх інформаційних загроз, збереження інформаційного суверенітету держави і безпечний розвиток міжнародного інформаційного співробітництва».

Також, інформаційна безпека пов'язана з таким станом інформаційної інфраструктури, процесів, за якого інформація використовується суворо за призначенням і не впливає негативно на інформаційну чи інші системи як самої держави, так і інших країн при її використанні.

Значимо, що інформаційний простір – середовище, де здійснюється формування, збір, зберігання та розповсюдження інформації. Інформаційний простір України – це інформаційний простір, на який розповсюджується юрисдикція України. Тоді більш лаконічно можна визначити інформаційну безпеку, як стан захищеності інформаційного простору, який забезпечує формування та розвиток цього простору в інтересах особистості, суспільства та держави.

Інформаційна безпека України, як важлива складова національної безпеки, передбачає системну превентивну діяльність органів державної влади по наданню гарантій інформаційної безпеки особі, соціальним групам та суспільству в цілому і спрямована на досягнення достатнього для розвитку державності та соціального прогресу рівня духовного та інтелектуального потенціалу країни.

Інформаційна безпека України, як один із видів національної безпеки – важлива функція держави, яка означає:

- законодавче формування державної інформаційної політики;
- створення відповідно до законів України можливостей досягнення інформаційної достатності для ухвалення рішень органами державної влади, громадянами та об'єднаннями громадян, іншими суб'єктами права в Україні;
- гарантування свободи інформаційної діяльності та права доступу до інформації у національному інформаційному просторі України;
- всебічний розвиток інформаційної структури;
- підтримку розвитку національних інформаційних ресурсів України з урахуванням досягнень науки і техніки та особливостей духовно-культурного життя народу України;
- створення і впровадження безпечних інформаційних технологій;
- захист права власності всіх учасників інформаційної діяльності в національному просторі України;
- збереження права власності держави на стратегічні об'єкти інформаційної інфраструктури України;
- охорону державної таємниці, а також інформації з обмеженим доступом, що є об'єктом права власності або об'єктом лише володіння, користування чи розпорядження державою;

– створення загальної системи охорони інформації, зокрема охорони державної таємниці, а також іншої інформації з обмеженим доступом;
– захист національного інформаційного простору України від розповсюдження спотвореної або забороненої для поширення законодавством України інформаційної продукції;
– встановлення законодавством режиму доступу іноземних держав або їх представників до національних інформаційних ресурсів України та порядок використання цих ресурсів на основі договорів з іноземними державами;
– законодавче визначення порядку поширення інформаційної продукції зарубіжного виробництва на території України.

Державна політика інформаційної безпеки визначається пріоритетністю національних інтересів, системою небезпек і загроз, і здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм в інформаційній сфері відповідно до чинного законодавства.

Інформаційний суверенітет та інформаційна безпека України гарантуються і забезпечуються:

1. Конституцією України, статтею 17. Захист інформаційної безпеки є найважливішою функцією держави, справою всього українського народу.

2. Законами України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про авторське право та суміжні права», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про національний архівний фонд та архівні установи», «Про охорону і використання пам'яток історії та культури», «Про інформаційні агентства», «Про зв'язок», «Про рекламу», «Про видавничу справу», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про кінематографію», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про систему суспільного телебачення і радіомовлення України».

3. Указом Президента України «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 08 липня 2009 року № 514/2009.

4. Міжнародними договорами і конвенціями в галузі свободи слова та інформаційної діяльності, ратифікованими Україною.

Детально аналізуючи нормативно-правову базу з інформаційної безпеки, можна судити за назвами більшості цих законів, що лівова їх частка присвячена ЗМІ і це не випадково. Адже за досить точною характеристикою російського соціолога О. Зінов'єва: «Засоби масової інформації – це Ватікани сучасного світу. Сьогодні преса робить те, що століття тому робили священники та церква. Телебачення, газети, радіо, інформаційні агенції грають першу скрипку у ментальній ідеологічній сфері. Хтось називає ЗМІ «четвертою владою». Але це значно більше, це третя влада. Міць нинішніх мас-медіа переважає всі можливості, які коли-небудь мала та або інша релігійна організація» [6, с. 38], – і додамо – державна влада.

Ніколи жодна держава не мала таких можливостей маніпулювання суспільною свідомістю, які мають сьогодні глобалізовані ЗМІ. На часі запитання: хто ж реально керує світовими процесами – держави з їх традиційними інститутами влади чи ЗМІ з їх потенціалом формувати реальність для простих громадян?

Роль сучасних медіа змінилась настільки, що вислів «...ми не перемагаємо, поки CNN не скаже, що ми перемагаємо» можна перефразувати таким чином: «...ми можемо програвати або бути розбитими, та якщо CNN скаже, що ми перемагаємо – це означає, що ми перемагаємо».

Нині складається парадоксальна ситуація: громадяни довіряють ЗМІ більше, ніж уряду та державному апарату. Так, за даними Євробарометра (три соціологічні фірми України, Росії та Польщі в рамках проекту «Євразийский барометр») за 2012 рік, у середньому телебаченню довіряють 53% жителів, радіо – 61%, пресі – 45%. Дещо відрізняється ситуація у

США. Там згідно з опитуваннями, проведеними службою Harris Interactive, рейтинг довіри до телевізійних новин становить 19%, до друкованих ЗМІ – 14%, у той час, як рейтинг довіри до Білого Дому становить 25%.

Причина цього – у значно більшій прихильності американської преси саме моделі соціальної відповідальності, коли ЗМІ займають позицію контролера влади, а не спрямовуючої сили у суспільстві.

Унікальна можливість, яку мають сучасні ЗМІ – конструювання реальності через контроль над порядком висвітлюваних подій. Головний редактор визначає, що має бути висвітлене, а що ні. Більше того, суспільство стикається з реальною можливістю глобальних маніпуляцій, коли ЗМІ «створює» подію, яка ніколи не існувала, однак для свідомості людей є реальною, а отже, може бути збуджуючим мотивом подальших дій. Французький філософ Жан Бодріяр з цього приводу зауважував «Про що мріють засоби масової інформації, як не про те, щоб викликати подію однією лише своєю присутністю?». Якщо йдеться про будь-яке повідомлення, що буде повторюватись достатню кількість разів, воно буде сприйматись як істина. «...Існує тільки одна фігура риторики, що заслуговує на увагу – це повторення. Через повторення ідея закріплюється в умах так міцно, що у кінцевому підсумку вона вже сприймається як істина». Ця технологія покладена, зокрема, в основу формування не тільки іміджів політичних партій і лідерів, а й цілих держав. Тепер не обов'язково бути розвиненою країною – достатньо впевнити всіх у тому, що вона такою є.

Абраам Моль, автор великого числа робіт в області естетики, соціології, психології, лінгвістики, теорії інформації («Социодинамика культуры» – М., 2005) пише так про ЗМІ: «Вони фактично контролюють всю нашу культуру, пропускаючи її через свої фільтри, виділяють окремі елементи із загальної маси культурних явищ і надають їм особливий ваги, підвищують цінність однієї ідеї, знецінюють іншу, поляризують таким чином все поле культури. Те, що не потрапило до каналів масової комунікації, у наш час майже не впливає на розвиток суспільства». Таким чином, сучасна людина не може ухилитись від впливу ЗМІ.

Висновки. Таким чином, за своїм змістом інформаційна безпека України є важливою складовою національної безпеки, яка розуміється, як стан захищеності інформаційного простору, забезпечуючи й його формування і розвиток в інтересах громадян, організацій і держави в цілому, захист від неправомірного зовнішнього і внутрішнього втручання.

Також слід підсумувати, що ЗМІ завдяки можливостям інтерпретації інформації, часто підміняють собою не тільки канал, але й джерело інформації, виконуючи таким чином роль суб'єкта (або псевдосуб'єкта, здатного впливати на легітимізацію і легалізацію як владних структур, так і терористичних угруповань та їх лідерів). Ця обставина дає підставу вважати мас-медіа найважливішим чинником інформаційної безпеки, а питання визначення нової ролі держави у її взаємодії зі ЗМІ у сучасних умовах потребує негайного практичного вирішення на підставі внесення змін та доповнень до чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. – К., 1996. Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Набруско В. «Чи стане Україна господарем у власному інформаційному просторі?» // Дзеркало тижня. – 2008. – № 34 (713). – 13 вересня.
3. Біленчук П., Кравчук О., Міщенко В., Пілюков Ю. Інформаційна діяльність у правознавстві: монографія. – К.: Наука і життя, 2007. – 244 с.
4. Ліпкан В., Максименко Ю., Желіховський В. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навчальний посібник. – К.: КНТ, 2006. – 280 с.
5. Кормич Б. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: навчальний посібник. – К.: Кондор, 2008. – 384 с.
6. Громико І., Саханчук Т., Зінов'єв О. Державна домінантність визначення інформаційної безпеки України в умовах протидії загрозам // Право України. – 2008. – № 8. – С. 130–134.

7. Кравець Є. Інформаційна безпека держави // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. – 1999. – Т. 2. – 744 с.
8. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» // Урядовий кур'єр. – 2007. – 14 лютого.
9. Про національну комісію з утвердження свободи слова та розвитку інформаційної галузі: Указ Президента України від 06 червня 2006 року, № 493/2006 // Урядовий кур'єр. – 2006. – 21 червня.
10. Про Доктрину інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 08 липня 2009 року, № 514/2009.

ХРІДОЧКІН А. В.,
кандидат історичних наук, доцент
(Дніпропетровський гуманітарний
університет)

УДК 342.95(477)

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ КОНТРОЛЮЮЧИХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблемам удосконалення адміністративно-правового статусу органів державної влади, наділених функціями контролю у сфері інтелектуальної власності. Систематизовано практику виконання завдань управління сферою інтелектуальної власності. Сформульовано пропозиції стосовно змін до вітчизняного законодавства.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, державні органи, державний контроль, інтелектуальна власність

Статья посвящена проблемам усовершенствования административно-правового статуса органов государственной власти, осуществляющих функцию контроля в сфере интеллектуальной собственности. Систематизирована практика задач управления сферой интеллектуальной собственности. Сформулированы предложения изменений действующего отечественного законодательства

Ключевые слова: административно-правовой статус, государственные органы, государственный контроль, интеллектуальная собственность.

The article is devoted to problems of government bodies administrative-legal status improvement, that provides control functions in field of intellectual property. Practice of implementation tasks of management in a sphere of intellectual property is systematized. Suggestions are formulated in relation to native legislation changes.

Key words: administrative-legal status, government bodies, state control, intellectual property.

Вступ. Сутність адміністративно-правового статусу державних органів має велике смислове значення, а його зміст закономірно пов'язаний із принципом поділу державної влади, який означає, що державна влада реалізується через певні структури публічної вла-

